

Linaria arvensis (Scrophulariaceae) na Dolnym Śląsku – bardzo rzadka czy już wymarła?

Linaria arvensis (Scrophulariaceae) in Lower Silesia – exceptionally rare or extinct by now?

ANNA JAKUBSKA-BUSSE¹, MICHAŁ ŚLIWIŃSKI²

*Institut Biologii Roślin, Uniwersytet Wrocławski, Kanonia 6/8, 50-328 Wrocław;
e-mail: ajak@biol.uni.wroc.pl¹, michal.sliwinski@o2.pl²*

Abstract: *Linaria arvensis* is a weed of cultivated fields of Mediterranean origin. In Poland the species was formerly common and occurred mainly in the western part of the country. In Lower Silesia a total of 57 localities has been given, but after 2000 year the species was found only in the Kaczawskie Mountains in two of them. In Lower Silesia the species has not been the subject of detailed research, it can be critically endangered in region.

Słowa kluczowe: *Linaria arvensis*, Dolny Śląsk, wymieranie chwastów, wymieranie archeofitów
Key words: *Linaria arvensis*, Lower Silesia, weed extinction, archaeophytes extinction

Wstęp

Rodzaj lnicia *Linaria* reprezentowany jest we florze Polski przez 5 gatunków o bardzo różnych preferencjach ekologicznych. Lnicia polna *Linaria arvensis* (L.) Desf. jest jedynym wśród nich gatunkiem segetalnym. Jest w Polsce gatunkiem rzadkim. Na Opolszczyźnie [1] i w dawnym województwie krakowskim [2] gatunek został opisany jako zagrożony wymarciem EN, a w Wielkopolsce i w najbliższym sąsiedztwie Krakowa posiada tylko stanowiska historyczne [3, 4]. Został też zaklasyfikowany jako zagrożony wymarciem EN w wykazie archeofitów Polski [5]. Na Dolnym Śląsku nie był do tej pory przedmiotem szczegółowych badań i informacje na jego temat są fragmentaryczne. Artykuł jest pierwszym zestawieniem danych o lnicy polnej na Dolnym Śląsku.

Charakterystyka gatunku

(synonimy: *Antirrhinum arvense* L., *Antirrhinum sinykx* Willd., *Antirrhinum parviflorum* Jacq., *Linaria simplex* (Willd.) DC. [6]).

Morfologia i biologia: terofit.

Roślina osiąga 10–30 cm wysokości, łodyga jest wzniesiona, wyprostowana, pojedyncza lub porożgażdziana, naga. Liście równowąskie lub lancetowate o długości 7–20 mm, szerokości do 2 mm, dolne po 3–4 w okółku, górne skrętoległe. Kwiaty zebrane są w gęste grona, wydłużające

się z czasem. Korona jest jasnoliliowa lub niebieska, w środkowej części biaława, o długości 4–7 mm, posiada zagiętą ostrogę o długości 1–1,5 mm. Kielich ogruczołony. Kwitnie od lipca do września. Owocem jest torebka, osiągająca wielkość 4–6 mm, z dyskowatymi nasionami wielkości 1–1,5 mm z szerokim, błoniastym brzegiem. $2n = 12$ [7, 8].

Podobne gatunki: rzadko uprawiana i sporadycznie dziczejąca lnicia dwudzielna *Linaria incarnata* (L. *bipinnata*). Różni się od lnicy polnej znacznie dłuższą ostrogą (8–11 mm) i wszystkimi liśćmi ułożonymi skrętolegle na pędzie [7]. Przeważnie ma także intensywniejszy kolor kwiatów. Lnicia polna mylona jest również z *Misopates orontium*, który ma podobny pokrój i rozmiary, lecz zamiast ostrogi posiada woreczkowate wydęcie. Jego korona ma też bardziej różowy kolor [7].

Siedlisko: pola, na glebach piaszczystych i gliniastych, z zawartością węgla wapnia. Występowała w uprawach zbożowych (*Cenotauralia cyani*) jak i okopowych (*Polygono-Chenopodietalia*) [9].

Rozmieszczenie geograficzne: gatunek pochodzi z rejonu Morza Śródziemnego, jest rozpowszechniony w całej Europie i północnej Afryce [8]. W Polsce występował głównie na niżu, przede wszystkim w zachodniej części kraju i zdecydowanie rzadziej w części północno-wschodniej. Notowany był także w dolinie

górnjej Wisły oraz na przedgórzu i w niższych położeniach górskich w Sudetach. Na południu i południowym wschodzie kraju nie występuje [7, 10].

Informacje dodatkowe: –

Wyniki

Występowanie w regionie: z Dolnego Śląska podawano 57 stanowisk tego gatunku, głównie ze środkowej części województwa, zwłaszcza z okolic Jawora, Strzegomia, Świdnicy i Wrocławia [10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19] i zdecydowana większość z nich pochodzi sprzed 1945 r. W latach 1945–2000 nie było doniesień o występowaniu gatunku w regionie. Po 2000 roku na Dolnym Śląsku znane były tylko 2 stanowiska lniczy polnej, oba w Górach Kaczawskich: Dobków i Stanisławów [20], o których autor w 2006 roku pisał, że od trzech lat nie były obserwowane i uznał je za wymarłe [21].

Populacja regionalna: liczebność gatunku na stanowiskach historycznych nie jest znana. Na ostatnich odnotowanych stanowiskach pojawiał się bardzo rzadko [19], z czego można wnioskować, że wystąpienia te były nieliczne.

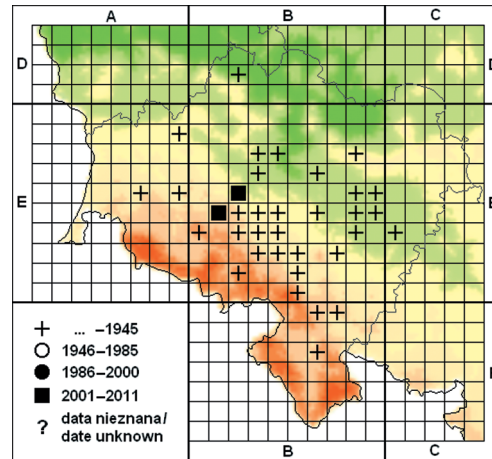
Aktualny zasięg w regionie: regionalny zasięg gatunku na Dolnym Śląsku wynosił 124,5 kwadratów 10 × 10 km. Aktualny obszar występowania wynosi 3 kwadraty, co stanowi 2,4% regionalnego zasięgu gatunku. Powierzchnia zasiedlenia zmniejszyła się z 35 do 2 kwadratów ATPOL.

Zagrożenia: przyczyny zaniku stanowisk nie są znane. Prawdopodobnie związane jest to z procesem intensyfikacji i chemizacji rolnictwa.

Status na Dolnym Śląsku: opierając się na dotychczasowych danych gatunek należy ocenić jako krytycznie zagrożony w regionie CR [22]. Niewątpliwie wymaga dalszych poszukiwań.

Źródła informacji:

- [1] NOWAK A., NOWAK S., SPAŁEK K. 2008. Red list of vascular plants of Opole province. – *Nature Journal* **41**: 141–158.
 [2] ZAJĄC M., ZAJĄC A. 1998. Czerwona lista roślin naczyniowych byłego województwa krakowskiego. – *Ochrona Przyrody* **55**: 25–35.
 [3] JACKOWIAK B., CELKA Z., CHMIEL J., LATOWSKI K., ŻUKOWSKI W. 2007. Red list of vascular flora of Wielkopolska (Poland). – *Biodiv. Res. Conserv.* **5-8**: 95–127.

- [4] ZAJĄC M., ZAJĄC A., ZEMANEK B. 2006. Flora Cracoviensis Secunda (Atlas). – Nadkładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, XII + 291 ss.
 [5] ZAJĄC M., ZAJĄC A., TOKARSKA-GUZIŁ B. 2009. Extinct and endangered archaeophytes and the dynamics of their diversity in Poland. – *Biodiv. Res. Conserv.* **13**: 17–24.
 [6] HARTL D. 1965. *Linaria* L. – W: HEGI G. (red.), *Illustrierte Flora von Mittel-Europa*. Band VI. – Carl Hanser Verlag, München, s. 73–94.
 [7] RUTKOWSKI L. 2006. Klucz do oznaczania roślin naczyniowych Polski niżowej. – PWN, Warszawa, 814 ss.
 [8] CHATER A.O., VALDÉS B., WEBB D.A. 1972. *Linaria* L. – W: TUTIN T. G., HEYWOOD V. H., BURGESS N. A., VALENTINE D. H., WALTERS S. M., WEBB D.A. (red.), *Flora Europaea*. **3**. Diapensiaceae to Myoporaceae. – Cambridge University Press, London, s. 226–236.
 [9] OBERDORFER E. 1994. *Pflanzensociologische Exkursionsflora*. – Verl. E. Ulmer, Stuttgart, 1014 ss.
 [10] ZAJĄC A., ZAJĄC M. (red.). 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. – Pracownia Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, 714 ss.
 [11] ANIOŁ-KWIATKOWSKA J. 1998. Ginące i rzadkie gatunki segetalne na Wale Trzebnickim. – *Acta Univ. Lodz., Folia bot.* **13**: 169–176.
 [12] LIMPRICHT W. 1944. Kalkpflanzen des Boberkatzbachgebirges und seiner Vorlagen - *Bot. Jahrb. Syst.* **73**: 375–417.
 [13] SCHUBE T. 1903. Die Verbreitung der Gefäßpflanzen in Schlesien preussischen und österreichischen Anteils. R. Nischkowsky, Breslau, 362 ss.
 [14] SCHUBE T. 1905. Die Ergebnisse der Durchforschung der schlesischen Gefäßpflanzen im Jahre 1904. – *Jahres-Bericht der Schles. Gesellsch. Vaterl. Cultur.* **82**: 75–95.

- [15] SCHUBE T. 1907. Die Ergebnisse der Durchforschung der schlesischen Gefäßpflanzen im Jahre 1906. – Jahres-Bericht der Schles. Gesellsch. vaterl. Cultur. **84**: 68–89.
- [16] SCHUBE T. 1913. Die Ergebnisse der Durchforschung der schlesischen Gefäßpflanzen im Jahre 1912. – Jahres-Bericht der Schles. Gesellsch. vaterl. Cultur. **90**: 92–103.
- [17] SCHUBE T. 1926. Die Ergebnisse der Durchforschung der schlesischen Gefäßpflanzen im Jahre 1925. – Jahres-Bericht der Schles. Gesellsch. vaterl. Cultur **98**: 8–15.
- [18] SCHALOW E. 1933. Die Ergebnisse der Durchforschung der schlesischen Gefäßpflanzen im Jahre 1932. – Jahres-Bericht der Schles. Gesellsch. vaterl. Cultur. **105**: 154–173.
- [19] SCHALOW E. 1934. Die Ergebnisse der Durchforschung der schlesischen Gefäßpflanzen im Jahre 1933. – Jahres-Bericht der Schles. Gesellsch. vaterl. Cultur. **106**: 136–155.
- [20] KWIATKOWSKI P. 2002. Notatki florystyczne z Gór Kaczawskich i ich Pogórza (Sudety Zachodnie). Cz. 2. – Fragm. Flor. Geobot. Polonica **9**: 55–65.
- [21] KWIATKOWSKI P. 2006. Current state, separateness and dynamics of vascular flora of the Góry Kaczawskie (Kaczawa Mountains) and Pogórze Kaczawskie (Kaczawa Plateau). I. Distribution atlas of vascular plants. – W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków. 467 ss.
- [22] SZCZEŚNIAK E., DAJDOK Z., KAĆKI Z. 2011. Metodyka oceny i kategoryzacja zagrożonych archeofitów na przykładzie Dolnego Śląska. – Acta Bot. Sil., Supplementum **1**: 9–28.

Summary

Linaria arvensis (Scrophulariaceae) is a species of Mediterranean origin and one of several species of this genus found on Polish territory. Previously frequent in the country, it has become very rare in some regions.

In Lower Silesia the species has not been the subject of a detailed research. Formerly it was common in the region, occurring in fields and sandy areas. After 1945 only 2 of its localities were discovered in the Kaczawskie Mountains in 2002, but few years later they were not confirmed. There is no specific data on the species population in the region, it definitely needs more attention. The species can be critically endangered in region.